

JADRANKA

VSPORED:

1. Ni je več! — M. Tavčarjeva.
2. Moja skrivnost! — H. Aleksandra.
3. Naša književnost do konca njene prve dobe. — M. Stepančičeva.
4. Ne maram rdečih rož! — H. Aleksandra.
5. Vprašanje. — Fr. Žgur.
6. Za samostanskim obzidjem. — M. Gregoričeva.
7. Zapuščeni. — N. Nevenovičeva.
8. O dobri vzgoji. — Vzgojiteljica.
9. Dan vernih duš. — Mirjam.
10. Delovanje „Vesne“ v Čehoslovaški. — Liči Gorjupova.
11. Drobtine.

CENA 80 STOTINK

LETO I. - ŠTEV. 11

Glasilo zavednega ženstva

LISTOPAD 1921

JADRANKA

LETO I. — ŠTEV. 11

GLASILO ZAVEDNEGA ŽENSTVA

LISTOPAD 1921.

MARA TAVČARJEVA.

NI JE VEČ....

Vsepovsod je vladal nedeljski mir. Tistega ropotanja težkih voz ni čuti, po trgih je prazno, kavarne polne, Dolga procesija ljudi gre v okolico, da se tam navžije svežega zraka, zapoje, se okrepča in odide v prašno mesto nazaj.

Fantje veselih lic, dekleta razposajanega, prijaznega nasmeha se vračajo roko v roki. Pa saj je to lepo! Nedelja mine! Delavnik je za delo, in v delo se zopet hrepeni po nedelji, po prijetni družbi, po svežem zraku, po zabavi.

Lepa nedelja me je izvabila v okolico. Tujka sem bila, družbe nisem imela. Doma biti, ždeti v kotu in presti, kot pajek? Ne, to ni nič za me! — Ogledovala sem si mesto, ulice, vrtove, vile; in tako sem prišla daleč iz mesta. Srečavala sem ljudi. Nekateri so se čudno ozirali po meni, češ, ženska in sama in nedelja! —

Res. čudno je, srečati žensko samo v praznični nedelji, ali zgodi se vendarle. Čutila sem v pogledih nekaj prezirljivega, včasih pomilovalnega.

Tedaj mi pride nasproti počasnih korakov mlada gospica. Bleda je bila, udratih oči z modrimi obronki. Postoji in me ogovori: «Oprostite, ali niste X Y? Videla sem Vas parkrat, a se nisem mogla spomniti, odkod vas poznam!» Ko ji povem, da sem prava, me je prosila, naj jo malo spremim. Sama je in nima družbe, a razgovorila bi se rada. Poznali sva se s ceste še iz svoje domovine in tudi govorili sva parkrat v družbi. Vedela sem, da se imenuje Irma. Svoj priimek mi je povedala šele sedaj.

Pripovedovala mi je iz svojega življenja, povedala, da je bolna, silno teža da čuti v prsih. Poslovala je na jugu, v primorskem mestu, zrak ji ni ugajal. Razgreta je šta iz urada, se prehladila in tako...

Smilila se mi je ta mlada gospica, ki je bila, kakor sem vedno čula, izredno vestna uradnica, nadarjeno dekle.

«Ko so res izprevideli, da ne morem več službovati, so mi dali dopust. Prosila sem in

prosila, ali odlašali so prav do konca,» je rekla tiho in nato suho in votlo zakašljala.

«Vi ne veste, kako hudo mi je. Bolnika se izogibljejo vsepovsod. Najela sem si stanovanje, zračno in solnčno, kakor je rekel zdravnik, ali gospodinja mi je odpovedala, češ, moti me vaše kašljanje ponoči. Jutri premenim in morda me zopet odslove... in zopet in zopet Saj nisem tako bolna, le kašljam, ali to je dobro, kajneda, pljuča se mi izčistijo in zopet bom zdrava in vesela.»

Utrujena je bila. Šli sva v restavrant. Pila je mleko z neko prisiljenostjo.

«Veste, mleka nisem nikdar ljubila, ali sedaj se silim. Ah, hudo je, hudo! Mari mislite, da mi koristi, ko se silim?»

«Seveda, gospica draga, se že privadite. In mleko vsi zdravniki priporočajo. Gotovo ozdravite, le pogum in proč s plašljivimi mislimi. Pogum in zopet pogum, saj človek ne umre tako hitro! Mladi ste! Kaj mladost vsega ne prenese!»

«Edina, ki me tolaži. Vsi se me boje. In veste, moj fant tudi. Stiri leta se ljubiva. In sedaj se me očitno izogiblje. Obišče me, posesti pri meni in gre. Da bi me tolažil, da bi me poljubil, kot nekdanj, tega ni. To me boli in peče, kakor ogenj, to težje prenašam, nego bolezen. To je vsega hudega najhujše.»

Naslonila se je in in zaplakala....

S suhimi, koščenimi rokami je pritiskala robec na motne oči. Ihtela je in pokašljevala suho, votlodoneče. Srce me je zbolelo, ko sem videla toliko gorje, pomilovala sem revico, kakor da je moja rodna sestra.

«Gospica,» ji rečem, «preostro sodite svojega Janka. Saj vas ljubi. Žalosten je ko vas vidi bolešno, zato ne more govoriti, kakor mu narekuje srce.»

«Mislite? Da bi bilo res! — Ali jaz ne morem verjeti. Prosila sem ga, naj gre z menoj na izprehod, ali izgovarjal se je, da mora domov,

da ima vse polno dela, da ne utegne. O, če bi me ljubil, bi šel, ali sram ga je z menoj, slabo, potrto hoditi.... In jaz ga ljubim bolj kot kdaj. Zdi se mi, da prihaja pomlad z vso gorkoto, s cvetjem, a jaz....»

Ko se je odkašljala, je nadaljevala;

«Kaj ne, da ozdravim? Tako rada živim, mlada sem in življenje ja tako lepo.»

«Le pogum! — Koliko smrtno-bolnih ozdravi in da ne bi vi! — Prosim vas, ne udajate se takim mislim!»

«Ponoči ne spim, zjutraj sem vsa v potu, kašljam! Pa zakaj se me ljudje boje?»

«To si menda domišljate! Kdo se vas boji?»

«O, zadnjič sem čula pogovor svoje gospodinje in njenega moža. — Slaba je, slaba, jetiko ima. O, bolnika ne v hiši. Naj obleži, naj umre, ta sitnost — stanovanje jej odpovem. — Oh, kako grozno je poslušati svojo obsodbo na smrt!»

Šli sva v mesto. Solnce je ravno šlo v zaton. Gore so se svetile, nebo žarelo, dolgi solnčni prameni so se razlivali po krasnih vrtilih in logih ter se poslavljal.

Težko je hodila, ponudila sem ji roko, ji pri-povedovala o teminonem, da bi jo razvedrila. Spremila sem jo domov, posedela pri njej dobro urico.

Naslednjega dne sem prejela pismo od nje. Črke tako čudne, misli tako zbegane, trudne...

Posetila sem jo, ker me je prosila, naj pridem.

Našla sem jo pripravljeno za prejem Najvišjega.

»Zdi se mi, da mi odleže,« in zakašljala je dolgo in bolestno, «res, slaba sem, slaba; močna medicina mi je vzela moči. Jutri bo že boljše. Vračajo se mi moči.»

Odšla sem ter prihajala potem skoraj vsak dan. Nekega popoldneva pa srečam blizu Irminega bivališča prepadenega mladega moža, bil je Irmin zaročenec Janko. Nekaj se mi je čudno zgenilo pri srcu. Obšla me je zla slutnja. «Umrta je,» sem si rekla. In tisti hip je stopil k meni Janko ter dejal brezglasno: «Ni je več!»

Ko bi bil ne vem koliko govoril, ne bi bil mogel tako jasno razgrniti pred menoj svoje trpke bolesti, kakor jo je s temi, tako tužno izrečenimi besedami.

Šla sva v hišo, stopila k njeni krsti; mirno, prijazno in skoraj cvetoče je bilo njeno lepo lice. In zasolžile so se nama oči in še enkrat se je izvil Janku bolestni vzdih: «Ni je več!»

Fran Žgur.

VPRAŠANJE

Kaj je srcu najsladkejšo?
Domovina!
Kaj je srcu najgorenkejšo?
Bolečina
njena; kakor ost jeklena,
v prsa zakopana
krvaveča rana....

Pridi, vzidi solnce zlato,

sij jej v pas in lice;
vzdrami pesem ptičk krilato,
pisane cvetice!
Naj smeji se, ne nasmeje,
naj broji, naj ne našteje
misli zanjo v duši vžgane —
A ljubezen naša plane
k njej naj, lice jej poljublja
kot jeziki živi zublja!

MARICA STEPANČIČEVA.

NAŠA KNJIŽEVNOST DO KONCA NJENE PRVE DOBE.

Začetni razvoj prve književne dobe sem kratko očrtala v izišlih številkah, počenši z delovanjem njenega stvaritelja, Primoža Trubarja, do njegove smrti. Po istem priprostem in enostavnem načrtu naj navedem v pričujočem o njenem nadaljnjem razcvitanju in poteku do XVIII. stoletja, odnosno o duševnem uspehu slovenskih reformatorjev do njenega zaključka!

Po smrti našega prvega proroditelja l. 1585. sta v XVI. stoletju z marljivostjo nadaljevala dušno delovanje njegova nekdanja sotrudnika Stepan Konzul

iz isterskega Buzeta in Anton Dalmatin iz Senja. Tudi le-ta sta bila najpreje duhovnika na domači zemlji, ki sta zaradi verskega naziranja morala ostaviti rojstveno pokrajino ter pobegniti v tujino. V Würtembergu sta se seznanila s Primožem Trubarjem in sicer potom požrtvovalnega hrvatskega plemenitaša barona Ivana Ungnada, ki je grajščinoval v Samoboru. Baron Ungnad je bil med plemiči najvernejši povspeševatelj protestantizma ter v tem duhu vzgojil vseh svojih štiriindvajset otrok. Belokranjskim preporoditeljem: slovenskim in hrvatskim, je šel na roko

v vsaki potrebi in stiski, bodisi z nasveti in priporočbami, bodisi z obrambo ali z gmotnimi sredstvi.—Preje imenovana Konzul in Dalmatin sta povspeševala razširjanje reformacijskih nauk s tem, da sta se lotila pridno prevajati Trubarjeva dela in sicer je Konzul skrbel za hrvatske prevode, Dalmatin pa za srbske, oziroma v cirilico premenjane. Tej delavni dvojici pa se je kmalu pridružila cela posadka novih privržencev, izmed katerih je večina že poznala Trubarja kakor n. pr. Slovenca Boštjan Krel in Jurijčič, Srbin Popović, Bosanec Maleševac, Slovak Mihajlo Starin, Dalmatinca Gospodnetič in Merčerič pa vse polno Istranov: Matija Grbič, Ivan Fabijančič, Matija Živčič, Matija Vlah (Flacius) in Pavel Vergar (Vergerius), ki je bil najprvo oženjen odvetnik in pozneje koperski škof. Vsem tem je olajševal potovanje dobrotljivi baron Ungnad, ki jih je priporočal prijatelju Kristofu, vojvodi würtemberskemu. Povečini so se ubežniki naselili v mestih Urach in Tübingen, kjer je bila ustanovljena slov. akademija v svrhu razširjanja protestantizma med Slovenci in Hrvati.

Reformacija ali prepoved je bil najbolj razširjen po Beli Krajini. Najimenitnejša in protestantstvu podvržena mesta pa so bila: Črnomelj, Krško, Sevnica, Kostanjevica, Novomesto in Metlika. Poslednja je bila vobče glavno središče in izhodišče, odkoder so prodirali reformacijski nauki brez vsake zapreke in sitnobe na Hrvatsko. A kar je bila Metlika za Slovenijo, to je bil Varaždin za Slavonijo, to je bil Karlovac za vso Hrvatsko. Karlovac je bil ona prevozna točka, odkoder so razpošiljali iz Nemčije prispele tiskane knjige.

Najvažnejša mesta na Hrvatskem, po katerih je bilo razkropljeno protestantsko svečeništvo, so bila: Koprivnica, Ivaničgrad, Petrinja, Sisak, Senj in Ogulin.

Pridigarji so bili sami vsi vneti in navdušeni za protestantizem, zato so kar igraje s svojo prepričevalno besedo pridobivali ljudska srca.

In kar je bil Martin Luter Nemcem, kar je postal Primož Trubar Slovincem, to je bil Grgur Vlahović Hrvatom. Njegove pridige so imele tolik vpliv, da je v par tednih preobrnil na novo vero ogromno množico ljudi, ki je bila naseljena v prostornosti 10 klm od Metlike proti Hrvatski. In kako ognjevit je umel ta pridigar potrkavati na ljudske duše, izprevidimo lahko po dejstvu, da je k protestantstvu spreobrnil Nikolo Zrinjskega, ki se je s trdovratnostjo tiščal katoliške vere, dočim je njegovega sina Gjura tako razvnel in pridobil za svoje nazore, da je le-ta najočitnejše začel kazati prijazno lice novi veri in zapodil vse katoliške duhovnike ter jih zamenjal s trubarskimi; katoliške cerkve pa je dal razrušiti ali jih preurediti po pravilih protestantizma. Vendar

je novi veri le malo časa sijal žarek miru in svobode, kajti toliko na Slovenskem, kolikor na Hrvatskem so se katoliški bogoslovci združili v močno strujo, ter takratnega avstr. cesarja Ferdinanda I. umeli prepovoriti, da je nastopil proti njihovemu verskemu nasprotniku z vso strogostjo. Hrvatske dukovnike je podpiral zagrebški škof grof Drašković, a slovenske ljubljanski vladika Tomaž Hren. Ta dva cerkvena dostojanstvenika sta umela cesarja tako pridobiti za svoje naklepe, da sta si izprosila popolno pooblastilo v postopanju do «krivovecev.» To velmoč sta uporabljala škofa poljubno po svojem lastnem prepričanju in po svoji lastni volji. Odjemala sta protestantskim navdušencem vse njihovo nepremikajoče imetje ter jim prepovedala obstoj in boravek na Hrvatskem, oziroma Slovenskem, Prizanašala sta le onim, ki so se pokatoličevali brez obotavljanja. S svojimi oglasi sta seveda najhuje zadela plemenitaše in bogate meščane, vsled česar je marsikateri izmed teh navzlic nasprotnemu prepričanju bil primoran se preleviti v katoličana; isto se je n. pr. zgodilo tudi s sinom goriomenjenega Zrinjskega in zato nam je razjašnjeno, iz katerega razloga je slavni rod Zrinjskih prestopil h katoličanstvu, dasi je malo preje z vso vnemo povspeševal protestantizem po Medmurju.

Juriju Draškoviću in Tomažu Hrenu se je torej posrečilo zadušiti in omagati protestantizem. Onadva sta s svojimi povelji strožje ravnala nego cesarjev naslednik in sin Maksimiljan, ki se je pravzaprav nagibal k lutrovi veri ter tako svoječasnno venomer pomagal baronu Ungnadu in Primožu Trubarju. Da se je pa soglasno nasprotovanje hrvatskega in slovenskega škofa temeljiteje razprostrlo in bujnejše razvilo, sta jima zvestoudano pomagala še škofa Jurij Stobej in Martin Prenar.

Hujše muke nego za vladno Ferdinanda I. pa so morali protestantje prenašati pod carovanjem njegovega sina Karla in vnuka Ferdinanda II. Pod vladno Karla je protestantskim svečnikom cesarski ukaz velel nemudoma ostaviti deželo, ker so na njih mesto bili pozvani jezuitje 1573. vendar so z velikimi prošnjami dosegli majčkeno prostosti za Celovec, Ljubljano, Gradec, Judenburg, Karlovac in Varaždin.

Ko je pa cesar izvedel, kako je večina ljudstva protestantizmu udana in kako navzlic oddaljenosti hodi jo vomenjena mesta poslušat svoje pridigarje potrpežljivo in ničmanj pobožno ko na najvažnejšo romarsko pot, se je bil skesal svoje odkazane naklonjenosti ter kar priprosto takorekoč snedel svojo besedo in preklical vso dodeljeno svoboščino. To je storil najpreje z ukazom, ki je velel zatvoriti v Ljubljani tiskarno Mandele l. 1582. In da si prizadeti tiskar ne bo pomagal zopet na noge, ga je škof Hren nesamo izob-

čil iz družbe vernikov, ampak ga izgnal iz Slovenije.

Ko da hoče tekrovati z očetom v strogosti in krutosti pa je cesarjev sin Ferdinand II. še brezsrčneje postopal s protestanti. Razpusil jim je vse učilnice, izgnal je vse učitelje in pridigarje; meščanom pa je zapretil odvzeti premakljivo in nepremakljivo premoženje, ako se nemudoma ne prvrnejo h katoliški cerkvi; morali so se pa s podpisom zavezati, da zamečejo protestantsko vero in da hočejo udano pristopiti vnovič pod okrilje katoliške vere. Marsikateri so se udali iz strahu, marsikateri pa so ostali v domovini le iz kljubovalnosti, da ostane njihovo imetje v njihovih lastnih rokah. Proučili so namreč početje svojega cesarja, poznali samogoltnost, lakomnost in tudi dušno vrednost Ferninanda II. ter si pametno tolmačili, da ne izvira njegovo natolcevanje in pobijanje druge vere iz morebitne udanosti do katoliške, marveč le iz pohlepnosti do tujega blaga, do pretestantskega bogaststva. Saj je odjemal neposlušnikom brezvestno prostrane vinograde, plodovita polja, skalnotrdne gradove, shrambe dragocenosti in vreče denarja samo od čeških plemenitašev (izmed katerih je dal obglaviti 26 oseb) si je prilastil 30 milijonov goldinarjev, kar bi bilo po sedanji valuti približno 1 milijardo lir. No, in če pomislimo, da je ta neusmiljena gonja avstrijskega cesarja trajala celih 30 let, tedaj lahko pojmuemo, odkod sta zadobili svoj izvirek razkošje in razsipnost vseh poznejih habsburških vladarjev.

Vsled tolikega preganjanja je takrat prekoračilo avstrijsko mejo ničmanj nego stopetdeset plemenitaških rodbin, ki je raje prepustilo samopašnemu vladarju vse svoje nepremakljivo imetje ter se zadovoljilo živeti skromnejše v prognantsvu, nego da bi se dalo upogniti v svojem verskem prepričanju.

Ko je bila deželna iztrebljena protestantov bodisi plemenitaških, bodisi onih iz priprostih slojev, je nastalo zasledovanje in preiskovanje protestantskih knjig, katerih je bila velika množica posejana med ljudstvom, slovenskim in hrvaškim. Da dospejo v tem oziru preje do svojega cilja, so preje omenjeni škofje na izum škofa Hrena, predložili vladarju spomenico, da so ustanovili versko komisijo, ki bo marljivo delovala za izčrpanje protestantskih beril. Ta komisija je začela svoj posel očitno pa tudi z vohunstvom in zavrattnostjo. Najraje se je plazila ponoči okoli selišč, ki so se jej zdela dvomljiva in gorje je bilo onim, ki jih je zalotila pri sestankih ali hranjajoč spisane nauke nove vere. Največo preglavico je provzročalo tej komisiji takratno v protestantskem duhu prežeto ženstvo, ki je mnogo trdovratnejše zatajevalo skrivališče knjig nego moški in ki je glasno in neustrašeno branilo Trubarjevo vero ter raje

pretrpelo žejo, glad pretepanje po vlažnih temnicah, nego da bi bilo ovadilo ime tajnega in med njimi živečega pridigarja ali pa izdalo sled, ki je vodila k skrivališču knjig. Kruto delo te verske komisije pa je vendarle doseglo znaten uspeh, saj je v treh letih svojega obstoja od l. 1599-1601 nabrala na Slovenskem za 11 vozov knjig. Te knjige so bile potem odpelane na glavne trge najbližnjih mest in tamkaj sežgane, tako n. pr. v Ljubljani, Metliki, Novem mestu, Celju, Gradcu, Brežicah dočim so jih v Ptujju polučali v Dravo. Seveda se je isto raziskovanje vršilo po vsej Belikrajni in na Hrvatskem. Zadnji požig pa se je vršil l. 1614. Ta verska komisija se je namreč s početka plazila le okoli kmetskih in meščankih hiš, ker pa se ni čutila zadostljive v svojem zasledovanju je na pomig svojih škofov začela zasledovati tudi plemenitaše. Teh ni sicer ostalo mnogo v domovini, vendar še toliko, da so zvesto čuvali po gradovih svoje in od pregnanih prijateljev skrite knjige, kajti navzlic strogemu početju od strani verske komisije, je skrivno delovanje tajnih reformatijskih pridigarjev segalo še dalje. Skrivali so se po najrevnejših bajtah svojih siromašnih privržencev ali pa po tajnih prostorih naklonjenih jim plemenitašev. V grajskih kapelicah, v grajskih dvoranah so pa skrivoma pridigali in tako ohranjali protestantsko vero pri življenju, saj so jih grajski podložniki iz vseh bližnjih gradovom pripadajočih selišč, prihajali udanostno in pohlevno poslušat. Seveda se je to dogajalo brez posebnih ovir, dokler se je verska komisija držala starih zakonov, ter se ne dotikala svoboščin onih plemenitašev, ki so prisegli zvestobo svojemu vladarju in pokorščino domačemu škofu.

Ko je pa začela verska komisija nadzorovati tudi aristokratske stanove, tedaj še le je ljudstvo obvladoval strah in obup. To se je pa godilo približno ravno tedaj, ko so protestantizmu zvestoudani Čehi bili poraženi na Beli gori l. 1620. Čehi so še le po tem porazu onemogli v svojem kremenitem vztrajanju; sicer so Slovenci, dasi so že preje omahovali pod krutostjo razmer, životarili se svojim protestantsko verskim prepričanjem do l. 1628. S tem letom pa se je začelo na povelje tedanjega vladarja novo izgnanstvo ničmanj strogo nego prejšnje; najdaljši rok za temeljiti preudarek ostati ali se izseliti, jim je bil podeljen v obliki 40 dni. In zapustilo je domovino ničmanj nego 800 plemenitaških oseb.

Po odhodu protestantizmu udanih grajsčakov, so nastali za hrv. in slov. ljudstvo bridkosti polni časi. Doma ostali, Habsburžanom in katoliški cerkvi naklonjeni plemenitniki, so začeli živeti z vso razsipnostjo in neugnanim razveseljevanjem zanemarjajoč ljudski blagor in ne brigajoč se za ljudsko

gorje. In le oni so bili, ki so v deželnih zborih edini imeli odločilno moč. Meščanstvo in kmetstvo je izgubilo vse politične pravice in njega zastopniki so bili brez vsake veljave in brez vsake moči. Poleg visokega plemstva, je v družabnem in političnem življenju smela priti do besede le še duhovščina. Ali tudi le-ta ni bila razen malih izjem v posvetnem povzivanju in hlepenju manj zahtevajoča nego aristokracija, tudi ta je ostajala brezbrizna in malomarna za ljudske koristi in ljudsko grenkost.

Meščanje in sploh vse neplemenito slovensko ljudstvo je postalo podaništvo najzadnje vrste. Bilo je

neprestano tlačeno in zapostavljeno v vsakem oziru. Njemu in njegovemu zarodu ni ne cesarska vlada, ne kaloliška cerkvena oblast privoščila in dovolila šolsko izobrazbo nego samo rokodelstvo in obrtništvo. Zategadelj se ne smemo čuditi, ako je vzporedno z razmerami včasih trmasta svojeglavnost in zlobnost nadvladovala dušno prepričanje zatirajoč pametne zdrave pojme in dobro vest. Šolstvo je šlo rakovo pot, toda s hitrostjo kuščarja. Vse, kar je ustvarila naporna delavnost slovenskih protestantov, je pobral protiprepod.

(Konec prihodnjic.)

Aleksandra.

Ne maram rdečih rož!

Prinesel si rdečih rož
mi v dar. —

Toda čemu sedaj,
ko ni več maj?!

Glej! Vse so padle mi iz rok
na mrzla tla,
v jesensko meglo in vihar. — —

Zdaj ni več maj. —

Ne maram jih, rdečih rož! —
Prinesi krizantem mrtvaškobledih,
da jih pritisnem na sree,
da v njihovih perescih belih,
se skrijejo solze. — — —

Moja skrivnost.

Nikomur znano ni, zakaj
na licih mojih je smehljaj,
v pogledu mojem tiha sreča.

To je skrivnost, ki vsak večer
poslušajo jo dehteči mir
na vrtu pod košato lipo. — —

Le tvojim znana je očem,
ker, kadar v mislih k tebi grem
se vsa v besede zlije sladke.

Le tebi znano je zakaj
mi cvete rosnosveži maj,
medtem ko zunaj jesen plaka. — —

M. GREGORIČEVA.

ZA SAMOSTANSKIM OBZIDJEM.

Aprila meseca, 1884.

Kakor se pokaže spomladanskega jutra veselo smejoče solnce, ki nam vzbuja najprijetnejše občutke, ko da doživimo pred njegovim zatonom nekaj izredno lepega, pravtako radostno zadovoljna je bila moja duša pred odhodom iz Sv. Lovrenca v Genovo. Usodepolne povrnitve niti slutila ni. In zato sem še bolj molčeč in bolj otožen od onega najbridkejšega dne, ko me je kruti slučaj brezobzirno zapeljal naravnost pred Almin obraz, pred belo nevesto, ki je bila nekoč moja z dušo in telesom. Morem li drugače nego preklinjati trenutek, ki me je zvalil ravno onega dne v rojstveno mesto, ko mi je edini in vročespoštovani prijatelj dokazal na najkrutejši način svojo nezvestobo? Zdi se mi, da opazim in čutim, kako pogaša polagoma luč mojega življenja. Ničesar me več ne navduši, vse mi je nadležno zoprno!

O, sedaj umem tudi resne indiferentne svoje

sodruge! O, sedaj sem uverjen, da postanem enak njim tudi jaz in da, ko bo po letih dospel semkaj mlad menišič, se bo tuje in prezirno oziral tudi name, češ, kak brezizrazen obraz, ki ne razodeva ničesar, ne veselja, ne solz, ne smeha, ne žalosti. In smatral me bode, kar bom v resnici: Živ mrlič, človek, ki se pregiblje, hodi in dela, a v katerem je pogasnila sleherna sapica zadovoljnega življenja. Preminula bodo leta, menjale se bodo življenske slike, ali moje životarenje, dolgočasno in otožno, se ne izpremeni nikoli več. Samo še par listov je v tem dnevniku, kakor da sem že ob nakupovanju slutil, da ne bodem potreboval obširnejšega zapisnika, kakor da sem vedel že takrat, da se moji zapiski končajo s katastrofo v Genovi — —

San Lorenzo, junija meseca, 1893.

Pred devetimi leti sem namenil, da ne zabeležim ničesar več v ta zvezek. In vendar ne morem izpustiti, kar se mi je dogodilo pred dnevi.

Razkošen park z rožno pobarvanim dvorcem, se naslanja ob samostanskem vrtu tega konventa. In v tistem dvorcu so se nekega dne odprle vedno zaprte žaluzije in bele zavese so se na balkonih premikale z najmanjšim zefirjem. V kasnih večerih pa uhajajo izza njih radostni, srečo in blaženost oznanjajoči akordi preko parka v samostanski vrt, preko tega v mojo celico. Rad poslušam zvonke strune, dasi poveličujejo mojo tugo. Saj so iste skladbe, katere sem v nekdanjosti tako ljubil in katere je meni na ljubo čestokrat sviral Alma. O, tako bajni so tisti glasovi, da sem nekega večera stopal naravnost proti dvorcu, ali ko sem došel do parka, so glasovi utihnili. Kmalu nato pa je pred dvorcem — krog kamenite mize — posedla vsa obitelj k večerji. Bili so mi preoddaljeni, da bi jih, navzlic vsej mesečini, razločil; le toliko sem zapazil, da obstaja družčina iz odraslih in otrok. Odšel sem, ker nisem imel namena in volje opozavati tujo srečo. Minulo pa je nekaj tednov. Cvetoče mandlje, breskve in črešnje, ki so stale po samostanskem vrtu, kakor pazljivo zvezani šopki, so stresle svojo rožno in snežno ovetje ter se odličile zokusnim sadjem.

Saj se je približal majnik, doba, ko je priroda najmikavnejša. Približal se je tisti mesec, ko se je tudi v San Lorenzu naselilo novo življenje. Prav tik morja stoji naš samostan, da se zdi vzrasel iz vedno mokrih čeri in mahovitih skalin. Samo beli dvorec je njegov sosed; druga elegantna poslopja in siromašne stavbe so posejane po ravnini semtertja. Ali ko vabi v majniku samostansko zvonjenje k zornicam, tedaj se vsi ti oddaljeni prebivalci ne strašijo dolge poti in rane ure ter hite v našo cerkvico. Bilo je 28 majnika. Oh, tega dne ne pozabim nikoli več...

Jutranja služba bežja je bila že odpravljena in tudi mi redovniki smo ostavili svoje prostore za pregrajenimi odprtini, ki so bile izbočene skoro pod cerkvenim stropom; vsakdo je odhitel za svojim poslom. Jaz sem stal na pragu sesednje celice in se pomenkoval z bratom Ferucciojem, ki je uglašal razglašene gosli. Tedaj se je pa nama približal meniško-oblečen laik, oziroma naš cerkovnik. Poklonil se je pred mojim sodrugom ter ga zaprosil, da bi podelil sv. zakrament par osebam, ki so se izpovedale med mašo. Ker sem opazil na patrovem licu, kako mu je neljubo motenje nedobrodošlo, mu rečem: „Ostanite pri svojem opraviilu, brat Feruccio! Za danes vas nadomestim jaz!“ In odšel sem takoj za laikom. Kmalu potem sem stal pred tabernakljem, se obrnil proti kopici ljudi, pomolil s hostijo med prstoma in prekoračil polagoma kratki prostorec do kamnite ograje. Skoro mehanično sem obhajal štiri osebe in stopil pred peto, pred poslednjo. Vnovič so moji prsti posegli vkelih ter se s sveto hostijo približali ustnam pred menoj. Ali oh! Tedaj so me

izza črnega pajčolana pogledale najmilejše oči, konvulzivičen občut me je objel, da sem krčevito držal kelih v tresočih rokah. Oseba pred menoj pa je kriknila in zdrknila nezavestna na tla — — — — —

Decembra, 1893.

Pozno v noč istega večera sem sedel z bratom Renatom na klopici pod mecesnom. Njemu samemu sem pripovedoval o čudnem slučaju, o nepričakovanem svidenju z Almo.

— Z Almo, pravite? Usoda je torej ostala dosledna, maščevala se je nad njo, mesto nad vami, revež. Prav tako, živela Nemezis! Prava čista, nesebična ljubezen mora imeti svoje zadoščenje in ako si je ne pribori samaodsebe, ji pomore usoda. Veseli me!

— Kako? Zakaj? Saj se ne vidiva več, kajti k obhajilu gotovo ne pride več v samostan; kdo ve, kako daleč prebiva.

— Kaj, vi še ne veste, da je vaša Alma gospa iz sosednjega dvorca? Spoznal jo je brat gvardijan in jo dal prepeljati tja.

— Renato! Je-li mogoče?

— Tako je in nič drugače, toda navzlic tolki bližini je več ne smete videti, to vam jaz prepovedujem, ako se vam ponos taja in samoljubje omaguje. Pustite jo, ne brigajte se zanjo; trpi naj, trpi, da prestane vsaj stotino vaših mnk! Trpi naj, zvija naj se v bolečimah...

— O, Renato, Renato! Tisto sviranje je torej uhajalo izpod njenih prstov? Oh, pa zakaj, zakaj je izbirala baš one skladbe; niso morda tudi nji najljubše? Oh, Alma, Alma, zakaj si mi prišla po tolikih letih zooet v obližje, v bližino nesrečnika, ki te ima itak vedno v spominu? O, kako sem reven, kako ubog.

— Ne deklamirajte, Guido, ampak poslušajte me! Še mesec dni ostanite tukaj med nami; ako pa izprevidite, da vam njena navzočnost utegne le ojačiti bol — tedaj stopite pred priorja in prosite ga priporočila za kak daljni samostan.

— Uh! Proč od nje me podite? Proč?

— Nikar! Če morete, ostanite le tukaj, vendar ako razvidite, da vam je koprnenje po njej silnejše, ko kedaj, pobegnite pred njo v daljino. Kaj vam preostaja drugega? E, Guido? Še danes mesec bodete daleč, daleč od prekrasne Ligurije in premišljali o istinitosti mojih besed! Nisem li storil jaz enako?

— Vi, Renato?

— Jaz! Italijanski govorioi, sem se kmalu privadil na oddaljenih tleh se je premikala moja zibelka; na daljnih tleh v Karnijoli, ob deroči Savi stoji samostan, iz katerega sem pobegnil semkaj. Ne iz enakega vzroka, kakor vi, ampak iz vzroka, ki je odrevenel moje srce. Tukaj pa sem zadobil uteho in pokoj, tukaj živim resigniran...

— Tudi, vi, Renato? — — —

Stoprv ob dveh popolnoči, ko je razburjeno morje burno pošumevalo, sva se razšla vsak v svojo celico.

Na Slovenskem, pri Sv. Urhu 1894.

Leto dni je preteklo, kar bivam med gorami, a tolažbe ne najdem med tem zidovjem. V tujini bivam sredi tovarišev, ki ne umejo mojega jezika, sredi sobratov, katerih niti jaz ne razumem. Ali to me ne onesrečuje. Onesrečuje me samo misel na njo, na ono lansko naključje pri sv. Lorenzu. Nič manj otožen nisem nego tam doli, v oni dragi celici, v katero so prodirali šepetajoči morski valčki, v katero je pronical aroma oljk, citron, pomaranč in oleandrov. Moja žalost in neprestano premišljanje o Almi me razjeda in gloda, da očitvidno hiram. Moji ogljenočrni lasje so predčasno osiveli, luč mojega življenja pojema; moje

telo bode dihlo še nekaj mesecev, še nekaj tednov... in potem se bodo zaprle moje oči za vsolej. Oči, ki bi tako rade še enkrat videle njo, pred katero so nekoč pobegale, njo, ki ostane moje božanstvo do zadnjega vzdihla. Premagati sem hotel svojo ljubezen z orožjem ponosa in ranjenega samoljubja in zato premaguje sedaj ljubezen mene. O, Renato, prijatelj! Ne, ne, nismo vsi enaki; pri nekaterih deluje ponos triumfalno, pri meni je ponos in samoljubje postranska stvar pred obličjem ljubezni. Moja ljubezen presega velesilo ponosa. Ne, bolje ni zame v tej tuji gorski samoti, in le zavest, da je bolje zanjo, ta me včasih razvedri, ta mi včasih sili usta v skromen smehljaj. Da! Le, da uživaš ti, Alma, nekajeno srečo, ne da bi gledala s skesanim srcem na moje revno bitje, le zato hiram tujec med tujci, menih med menihi za visokim samostanskim obzidjem....

Konec.

NADA NEVENOVIČEVA:

ZAPUŠČENI...

VINJETA.

Malokdaj krenemo na kraj, ki loči življenje od smrti, kjer izgine smeh z naših lic ter se v dihu groze široko razpre naše oko in zatemni v strahu pred nedognanim. Vsa prešerna radost belih cest, pesem zelenih livad in smeh širnih poljan, vse izgine iz naših oči, ko stopimo tja. Le čez ozek prag, pedenj širok kamen! Samo v otroškem očesu ne ugasne blesk, ko gleda smrt; toda prokletstvo nam je položeno že v zibelko in le peščica let pa premine, že v grozi zastane tudi detinje oko!

Včasih nas noga nevede zanese tja. Streljaj od ceste, med travniki brez drevja, nizek zid, železne duri. V nedeljo popoldne, vse prepreženo z zlatimi poletnimi žarki, sem prišla do teh vrat. Odvila sem zarjavelo žico na kljuki in odpahnila. Zaječale so duri v tečajih, saj ni nikogar, ki bi jih mazal in malo jih je, ki bi jih odpiral.

Vojaško pokopališče! Najbolj zapuščen kraj, ki si ga človek more misliti. Po sredi goščave peščena steza, kjer je že na umogih krajih pririlo zeleno življenje skozi pesek. V sredi pravokotnega prostora visi na visokem lesenem, v cementnem podstavku stoječem križu Kristus Oddrešenik. Kolikokrat so te že križali! In povsod, kjer so pozabljeni, žrtvovani, zapuščeni, tam si ti, o Jehova! Pod križem klečalo, kjer ni sledu o molitvi. Na dolnjem koncu polrazpadla baraka, prednja stena odtrgana: mrtvašnica. Dobro, da

ti revni, najrevnejši ne čutiš ničesar več, ko te prineso semkaj! Sicer bi te mogli dež, mraz, solnce, burja in sneg še za hip obuditi, da vidiš kako malo je ljubezni med živimi. Počez stoje nosila, katerih platno se sveti od umazanosti. Par podrgnenih plaht, lopata, kramp, konec sveče v polomljenem svečniku. Kaj tako malo rabi človek na zadnji poti?

Pa čemu mrtvim udobnost in obzirnost, ko je niti živi niso deležni po zasluženju? V vrstah stoje borni grobovi z lesenimi križci. Zadnje prebivališče onih, ki niso vedeli, zakaj morajo v polni moči v smrt, ki pa zdaj vedo, zakaj so bili na svetu. Kakor da sem stopila v tih skrivnost, grozopoln hram. Neprodorno zagrinjalo se je odmaknilo, v predvoru sem. Ničesar ne vidim, neen glas ne udari na moje uho in vendar slutim, da je za steno nekaj, kar bi naježilo moje lase, zledenilo kri, če storim korak naprej.

Samo korak! So li vedeli ti stoteri, da jih samo kratek korak loči od onega nedognanega? Ali je morda njihova duša že prodrla do one skrivnosti, ko so stali s smrtjo bok ob bok, čelo proti čelu nešteto krat? Kako velika in srašna mora biti ona skrivnost, ker tisti, ki jo uzrejo, ne morejo ni besedice izpregovoriti nam v uteho! Ali bi bila tista edina doslej neizgovorjena besedica tako strašna, da bi v grozi zastalo vsako življenje? In nam je le to v dobro, da

je nihče izmed onih, ki so jo doznali, ne more izpregovoriti?

Črn pajčolan se je spustil od neba doli in kakor v daljnih sanjah čutim tam zunaj življenje, gorko, burno, neutešljivo življenje. Vrsta za vrsto teh pustih, pozabljenih, preraslih grobov. Slovenci, Hrvatje, Nemci, Madžari in Italijani, vsi spe mirno spanje. Složni in umirjeni počivajo. Borba je ponehala, sovraštvo je umrlo. Sveti mir! In naj je li morda to zaključek vsega, da spe zdaj skupno v eni zemlji bratje v smrti, kakor so si bili sovražniki v življenju?....

Na križcih so pritrjene deščice z imeni, naglo napisanimi na les ali na popir, s koščkom pergamenta prekritim. Pisavi se pozna, da ni pisala teh besed nobena roka z ljubeznijo. Samo da je bila izvršena uboga dolžnost. Ni bilo dobre roke, ki bi položila cvetko na grob, ni bilo tople solze, da bi zrahljala trdo grudo. Dež je neusmiljeno pral, solnce brezbrizno skakalo s svojimi žgočimi žarki od križa do križa, tako da so imena teh najbolj pozabljenih izprana, nekatera že popolnoma izginila. Pa čemu ljubezen po smrti, ko je niti v življenju ni bilo?

Toda morda je kje daleč še za deveto goro majka, ki joče po svojem otroku in zbira novce, da se pred smrtjo odpravi na daljno pot, da vidi, kje je zakopan njen ljubljeneec, za katerega je toliko trpela in da pomoli na njegovi gomili, preden umre. Morda kje dekle ali žena v samotnih urah s tiho ljubeznijo mislita na tega ali onega, ki spe v tej goščavi. Sklep je gotov, da ga obiščeta na grobu in se poslovita od njega, ki je ponesel njiju žarko ljubezen s seboj in je ni mogel vrniti in se posloviti. Zastonj bo iskalo

solzno oko ljubo ime med preperelimi križi z izpranimi imenskimi tablicami. Zaman bo hodilo srce od gomile do gomile, klicalo in poslušalo. Ni glasu od onih, ki so storili zadnji korak. Kruto je življenje, kruta je smrt!

Tri četrtine ograjenega prostora so prekrile z grobovi. V zadnjih vrstah spe Italijani; mirno spe na jugoslovanskih tleh... njihove matere pa ihtijo, njihove neveste pa tugujejo tam daleč za Alpami, za Apenini! — — — Nekaj grobov se bahato dviguje nad drugimi; visoko so obzidani in imajo spomenike. Ali še več jih je z lesenim znamenjem. In tudi imena teh zadnjih so mnogokod že zabrisana.

Tiho sem prislonila vrata, da ne zbudim v miru počivajočih. Trideset korakov od tega zapuščenega kraja pa drvi življenje v polnem paru po široki državni cesti. Ja sem dalje. Kostanjevi listi že rumene, lipovih je že polovica odpadla. Veter je nanesel listje h kraju ceste. Jarki so nastlani z njim kakor je navadno v novembru, vse se nagiblje k preminjanju.

«Stoj!» zakliče smrt. «Ti si moje!»

Telo se sključi pod udarcem, vsa moč izgine iz njega. Duša se skriva kot plaha ptica. Zrcali se samo v očeh, zbeganih, motnih, obupanih, obrnjenih vase. Mrtva veja. Samo vprašanje časa je še, da jo veter danes ali jutri odtrga in zanese v pozabljenost.

Z gotovimi prsti išče smrt v valujočem življenju po svojih žrtvah.

Ne moti je življenje. Dva samodržca, ki se ne brigata drug za drugega, a hodita tik ramo ob rami. — Smrt, življenje! —

Vzgojiteljica.

O DOBRI VZGOJI.

(Glej 6. Jadranko)

41. Ne kaži se in ne bodi nikoli radovedna za reči in zadeve, ki niso s teboj v zvezi! Umej brzdati občutek zvedavosti tako, da ne prečitaš tujih pisem in dnevnikov, niti če ležijo odprti ves teden v tvoji oblasti.
42. V zbrani družbi ne uporablaj grde navade, da bi komu pomežikala ali mu šepetala na uho. Neolika in nesposodbnost je to, čeprav tiči v tistem mežikanju in šepetanju kaka nedolžna opozoritev.
43. Kadar pozoveš priprosto žensko (branjevko, delavko, perico itd.) ne smeš ne sebe, ne nje s klicem „gospa!“ Reci ji: ej, žena, kuma, strina, boterca!
44. Kadar ustopiš v tujo hišo ravnaj z durmi, vratmi in okni tako, kakor so; naj ostanejo odprta, ako jih dobiš odprta in zapri jih če, jih najdeš zaprta!

45. Ob pisanju pisem ne zabi, da smeš le za prijateljska poročila uporabljati dehteč ali barvan papir; drugače rabi le belega ali vsaj belkastega in nedišečega.
46. Ob sprejemanju obiskov ali ob drugih sestankih bodi vselej vljudna in prijazna, vendar razlikuj vzprejem, pozdravljanje ali pomenek med posamezniki: odvetnikom, pisarjem, kinetičem, delavko, prodajalko, uradnico, zdravnico ali kneginjo.
47. Ne govori pred otroci nikdar nedobrega in nelepega o drugih, ne opravljaj in ne obrekuj; otrok naj se nikoli ne zaveda o tvojem pričkanju in sporu s prijateljico, da mu ne izgine spoštovanje do nje, ki najbrže ne rasluži otroškega prezira in zaničevanja.
48. Ako se šetaš z moškim po javnem izprehajališču, ne dovoli mu kadenja in naj ti je oče, brat, zaročenec

ali soprog. Ako se sredi pota ustaviš s prijateljem, ki je do srečanja kadil, bo dotični — ako je pravi kavalir — vrgel od sebe svaljčico ali smodko, ali pa jo držal prikrito v navzdol stegnjeni levici. Isto bo storil, ako se sestane s svojim predstojnikom ali sploh s starejšo ugledno osebo.

49. Če ti nelepa navada kadenja ni prešla že v strast, opusti jo v javnosti, čeprav si emancipiranka in sediš med emancipiranim ženstvom. Ne krati bogu božjega, ne odjemaj moškemu moškega! Vedi, da žensko kadenje ni nikak napredek, ampak „pokrajinska napaka“, ki marsikatero žensko vara, češ da je „veliko

mestna kaprica“. Preziraj vsakogar, ki bi te zato nazivljaj nazadnjaško ter ostani z zdravim naziranjem na svojem stališču, ker tako se preje približaš najvišjim damskim slojem — katerim je marsikaj dovoljeno — ter se znatno vedno bolj oddaljuješ jati pretirank in sodrgi malopridnic.

50. Ne ponašaj se s tem, kar si si preskrbela pri zlatarju, modistinji, čevljarju in šivilji, pa naj je ono še tako razkošno; raduj se raje nad tem, kar sta ti narekovala pamet in srce, kar ti je izdelala roka v tvoj lasten prilog ali v blagor ljudstva, pa naj je ono še tako borno in skromno!

MIRJAM:

DAN VERNIH DUŠ.

(Fantazija)

Ob tihih mesečnih večerih zrem v sanjajočo naravo in takrat čutim v duši silno hrepenenje za nečim daljnim, daljnim.... Zdi se mi, da je vse kar nam nudi življenje le „fata morgana“, katera nas vara in v trenutku, ko mislimo, da smo dosegli svoj cilj — srečo — izgine. Tudi danes tako!

V meni se je oglasilo neutešljivo koprnenje, v meni se je vzbudila otožnost, kajti danes je dan vseh vernih duš in jaz se spominjam nate — moja predraga prijateljica! Ti spiš, večno spiš — oh, ti, ki si bila dragulj med mladenkami!

Nemo zrem na gomilo, ki krije tvoje ostanke.... Ne molim, niti ne plakam ali v duši čutim divjo boleost, ki me grabi s svojo kruto roko. Duh mi je ovit v temen zastor žalosti, grenkosti. V duhu se mi pojavlja prav taka, kakršna si bila v prejšnjih dneh: krepka, vesela in polna mladega življenja. Iz tvojih zenic je sijala mladost, v tvoji duši je bilo cvetje — sanje....

Komaj sem te našla, sem te že spet izgubila. In od tega trenutja zrem s prezirom ves svet, vse kar mi ponuja življenje z vso močjo svoje mlade duše. Noč je prišla, ovila mojo dušo s svojim turobnim plaščem in grenkost je moja druga....

Šalim se, smejem v veseli družbi, ali globoko v duši čutim neizmerno praznoto — puščavo, ki ne ozeleni nikoli, nikoli več.

Preveč si se mi omilila, da bi te zabila in zato sem ti zdi to življenje brez nade — brez smotra....

Ob Tvojem grobu stojim in klonim glavo v nemi bolesti. Tik ob pokopališču šumi bistra Soča svojo divno, mehko in skrivnostno melodijo. Nekje v daljavi žvrgoli kos svoj polotožni spev in mrak se spušča v dolino. To dvojje se družijo v mogočnem tropsevu, ki odmeva v moji bolni duši....

Nehote se vprašujem, čemu se rodimo? Zato, da umiramo in izginjamo med trnjem in cvetjem življenja, kakor megla pred toplimi solčnimi žarki? Preminjamo polagoma ko zadnji žarki solčnega zatona... ker tako mineva vse, ker tako zahteva narava....

S tem trpkim prepričanjem se poslavljam od Tvojega groba nekoliko potolažena. Zdi se mi, da si mi sedaj bližja nego pred trenutki, zdi se mi, da je le majhna razdalja med teboj in menoj in da se najini duši nekoč vnovič sestanete.

S tem blažilnim prepričanjem se poslavljam od tvoje gomile, s tem upanjem prižigam svečko na tvojem grobu, danes ko je tvoj dan — dan vseh vernih duš.

LIČI GORJUPOVA.

DELOVANJE „VESNE“ V ČEHOSLOVAŠKI.

V krogu slovanskih držav je Čehoslovaška kar se šolske organizacije tiče, gotovo najnaprednejša. Sicer si je bivša Avstrija prizadevala okrepiti in razširiti nemštvo tudi v čeških deželah; to tem lažje, ker je večina kapitala v rokah nemških podjetnikov. Ali Čehi, energični in vstrajni kot so, so se krepko oprijeli dela; in uvideč kako velik vpliv ima vzgoja na narodno življenje, so stremeli in delali z vso vnemo na to, da bi podali ljudstvu šole, katere bi se lahko merile na najboljše šole tujih dežel in bi poleg stvarne izobrazbe, budile in gojile narodno zavest, ter okrepljale mladino v prepričanju, da

je vsak pojediniec dolžan delati v blagor celega naroda.

Stremeč za tem ciljem, so uvideli kako potrebno je dati tudi ženski mladini izobrazbo, katera bi najlažje uveljavljala in poglobila nje naravne možnosti.

Tako opazimo sedaj mlado Vesno, ki je že pred štiridesetimi leti delovala kot pevsko društvo, kot nositeljico velike ideje „Žena naj ostane žena, naj se izobrazi predvsem v dobro gosposlinjo, ženo in mater.“

Naglo so nato vstajale gosposlinske, kuharske, obrtne in višje dekliške šole, in sedaj

ima Vesna v Brnu zastopane vse tipe ženskega šolstva.

Zlasti za kuharsko-gospodinjske šole je rastlo zanimanje z vsakim letom tako, da so sedaj vse šole prenapolnjene in Vesna je morala iskati pota kako razširiti in izpopolniti izobrazbo v tej panogi in vdobiti zadostnega prostora za poduk.

Preskrbljeno je za vse sloje ženstva; za one, ki obiskujejo šolo kot redne učenke, pa tudi za one, ki imajo le nekaj ur dnevno na svojo razpolago. Poslednje, obiskujejo navadno popoldanske ali večerne tečaje. So to predvsem delavke iz tovarnen, ter žene ki so čez dan zaposlene v družinah.

Ti kurzi trajajo navadno 3 mesece, po trikrat v tednu. Učenkam podajo vsaj v glavnih potezah izobrazbo v vodstvu gospodinjstva, v pripravi tečne, smotrene hrane. Ti tečaji imajo velike uspehe in so zelo obiskani. Vesna sama prireja na svojih šolah do 80 tečajev letno.

Ganljivo je, kako si te preproste žene prizadevajo izkoristiti vsako novo pridobljeno vedo, kako samostojno in dobro umejo že po kratki dobi kuhati.

Dalje so petmesečni kuharski tečaji. V prejšnjih letih je dala večino gojenk dežela, sedaj pa je interes in zaupanje meščanskega občinstva do Vesninih šol tako narastel, da so bile vsled pomanjkanja prostora, mnoge družine primorane dati svoje hčerke v nemški »Hausfrauenverein«. En razred tega zavoda je bil letos obiskovan od samih Čehinj, tako da je učiteljica izprevidela in upoštevala okolistave ter občevala z gojenkami le češki.

Petmesečna kuh. šola se še intenzivneje peča z vzgojo mladine. Poleg poznanja dobre, meščanske kuhinje, se uče dekleta vodstva gospodinjskih knjig in šivanja; se pa tudi literarno bolj izobražujejo. Zlasti veliko važnost se polaga v zadnjem času na poduk v »Skrb za otroka«. Da se dekleta temeljito izurijo v oskrbi otrok, hodijo v sirotišnice, najdišnice in zavode za dojenčke. Pod nadzorstvom se uče otroka koptati, oblačiti in oskrbovati.

Pa tudi exkurzije v tovarne, bolnišnice in v druge kulturne zavode so na mesečnem redu. Gojenke morajo v vsaki exkurziji podati pregleden, stvaren referat; s tem si pridobijo mnogostransko izobrazbo, jasen vpogled v življenje; nauče se ceniti lastno usodo in čutiti z ubogim ljudstvom.

Enoletne gospodinjske šole so uvedene na višji dekliški šoli in samostojno. Veliko prilike uveljaviti svojo spretnost in zmožnost se nudi dekletom zlasti o Božiču, Veliki noči in narodnih praznikih, ko tekmujejo šole v tem, ktera bode bogateje in lepše obdarila sirote.

Veselo je takrat v kuhinjah, ko se sučejo dekleta krog vročih peči in se polnijo zaboji z najraznovrstnejšim pecivom za deco.

Večkrat v letu se prirejajo tudi razstave. Tu delajo navadno vse šole skupno. Namen teh razstav je, seznaniti občinstvo z mnogimi napravami ki jih v vsakdanjem, skromnem življenju nima priliko spoznati, ter pokazati kako pametno, zdravo se vzgaja njegova mladina.

Konečno ima Vesna še učiteljišče za gospodinjske šole v Brnu. Je edino v celej Češkoslovaški in tudi prejšnja Avstrija je imela razven tega le v Otterbachu soroden zavod.

Kandidatke morajo imeti zadostno predizobrazbo; to je najmanj meščansko šolo in kuharsko gospodinjsko šolo, ter morajo napraviti sprejemni izpit. Učiteljišče je bilo spočetka enoletno, pozneje dveletno, sedaj se je podaljšalo še za tretji letnik. Izobrazba, ki jo nudi je mnogostranska, praktična. Poleg kuhanja se podučuje veliko število literarnih predmetov.

Po dokončanih tečajih morajo kandidatke polagati maturitetni izpit.

Kuharsko-gospodinjske šole so razširjene po celej Češkoslovaški. V mnogih slučajih so podpirane in vzdrževane od privatnih društev, ali pa so last države. Slovaška je bila doslej sicer v tem oziru zanemarjena, toda češka vlada se zelo trudi povzdigniti tudi tam šolsko kulturo in ima že lepe uspehe.

Tudi naš narod bi potreboval dobrih šol te vrste, kjer bi se ženska mladina vzgajala do prave, temeljite izobrazbe v stvari, ki je njen naravni, najlepši poklic, kjer bi se vzgajale narodno zavedne, modre žene in matere, katerih rokam bi narod lahko mirno zaupal vzgojo bodočih generacij.

ĀLEKSANDRA:

SOLZA

Mladost je cvela...

Zbežale so sanje...

Umrli so upi...

oh, žal mi je zanje!

DROBTINE

Razno:

ODGÓVORI NA VPRASANJA.

Nežica v Kobaridu: Seveda ne! Gol in nag ni enoinisto! Nag je dotični, ki nima na sebi niti srajce; gol pa je oni, ki ni kosmat! Ostriženemu psu, oskulljenemu piščaneu in obritemu človeku pravimo, da je gol!

Marika v Mariboru: Priimek „Kobal“ je pristna slovenska beseda. Pravzaprav bi se moralo izgovarjati in pisati z mehkim l, oziroma s končnico „lj“. „Kobaljš“ namreč pomeni tisto prostornino na tleh, ki jo povzročamo med obema nógama, kadar korakamo; zaradi tega znači v primerjavi isto kakor korak, n. pr. pomekni se za kobaljš naprej! —

Vanka v Vipavi: Kak pridevek, da zasluži ona vipavska gospica, ki je z ozirom na znano zadevo gledališke dvorane nahujskala ital. stotnika? Recite ji „trapasta oslička“!

Tinčka v Sv. Križu: V Kanfanaru ustreljeni fašist je bil Slovenec Bavčar iz Gorice. Družina se je naselila v Trstu kakor mnogo drugih beguncev; oče je pismonoša. V Gorici je umorjeni obiskoval realko, njegov starejši brat, ki je tudi fašist, pa slov. gimnazijo. Seveda je govoril s stariši le slovensko, saj le-ti sploh italijanščino le žlobudrajo. Domači ga niso klicali drugače nego Cvetko. Florindo je postal še le po smrti. V hipu katastrofe je spal v kamjonu stegujen na tleh; krogla, ki je priletela od strani si je izvolila prehod skozi kamjonovo stranico naravnost v njegovo glavo. Pač neraztolmačljiv slučaj usode: neen Italijan ni bil zadet od slovanske zdvajane duše, ampak ravno on, ki se je izneveril svoji narodnosti.

Ema v Gorici: Kako je pravilno? Iščem siužbo(e) nakupim moke(o)?

a) Glagoli, ki pomenjajo kako željo, zahtevanje, potrebo in pomanjkanje, imajo svoj predmet v *rodilniku* pri sebi, kakor: iskati, čakati, prositi, želeči, upati, hoteti, potrebovati, stradati, pogrešati.

N. pr. Mož je sodnika svéta vprašal. (Mencinger.)

Kaj čaka drage naše domovine? (Levstik.)

b) V *rodilniku* stoji predmet kadar mislimo na del kake celote, ne na celoto! N. pr. Dekle je zajemalo v vedro vode — v vedro kovano, vodice hladne (Levstik.) — Nakosi detelje, nakupi grozdja, naloži krme, nanosi prsti, prinesi sadja, pripelji žita, privrzi soli.

c) Glagol kupiti pa se rabi tudi s tožilnikom: Kupca sta šla na semenj kupovat vsak drugo robo, eden kavo, drugi les.

Prvi dve pravili Vam torej pojasnjujeta, da morate rabiti *rodilnik*, oziroma v Vaših primerih končnico **e**; po tretjem pravilu pa lahko rabite *tožilnik*, torej v Vašem primeru končnico **o**.

Bojana v Bistrici: Pred vojno je štela Srbija 2 milj. 912 tisoč prebivalcev, dandanes pa 2 milijona 592 tisoč. Vojna doba je torej pogoltnila 320.000 ljud. Pred vojno je bilo v Srbiji 100 tisoč moških več nego žensk; dandanes je 110 tisoč žensk več nego moških. Najobljudenejše mesto v Jugoslaviji je Beograd, ima 112 tisoč duš; za Beogradom pride Zagreb 110 tisoč ljudi, nato Subotica v Vojvodini, ki šteje 102 000 ljudi.

Vidojka v Pazinu: Med vojno je služilo pri Rdečem križu 90 tisoč žensk.

JAKOB ALJAŽ.

V prijazni vasi na Dovjem, na Gorenjskem, župnikuje gospod Aljaž. Letos je preteklo petdeset let, odkar je obhajal svojo prvo mašo. Njegov pevski učitelj je bil Foerster, katerega je javnost napadala radi uvedbe cecilijanske glasbe. Aljaž se je zelo potegoval zanj. Jakob Aljaž je izdal Slovensko pesmarico, I. del l. 1896, II. del l. 1900. Rad je segal po Gregorčičevih pesmih; pesnik je bil namreč njegov prijatelj ter ga je v botezni tudi obiskal. Aljaž je samouk! Njegovi vodilni ideji sta: ljubezen do naroda, ljubezen do gorā. Občeznane so njegove pesmi: Občutki, Triglav moj dom, Domovini, Slovan na dan, Oj zbogom ti planinski svet! —

Slog je priprost, harmonija diatonična.

Aljaž je oni, po katerem se imenuje stolpič vrh Triglava; on je oni, ki je postavil Aljažev dom v Vratih, najlepši slovenski dolini, pod Triglavom. Letos bo v Planinskem vestniku popisal spomine na Triglav, čigar ime je v tesni zvezi z Aljaževim. Zlatomašniku čestitke od jugoslevanskih sester v Italiji!

Mira.

Koliko stanejo stavke? William Tracy, ravnatelj državne-trgovsko-obrtnijske posredovalnice v Filadelfiji, je izračunal, da je 323 stavk, ki so se vršile v prvih 6 mes. tek. leta, stalo delavce v Pensilvaniji ničmanj nego 25,414.000 dolarjev.

Izredno plavanje. V prvih dneh septembra je pred gosto gnječo opazovalcev v Trstu, pokazal svojo plavalno umetnost nek Ugo Ferri, ki je od pomola „Audace“ do „Ribjega trga“ plaval samo s pomočjo desnice, dočim je levico in obe nogi imel tesno zvezane.

Draga voda. V Trstu je voda po 3.20 l. Neki gospod je v kavarni Excelsior naročil natakarku — ko je odnesel z mizice sladčice in izpražnjene posodice — naj donese še tri čaše vode. Ko je podal račun, je za 3/4 vode zaračunal 2.40 lir.

Gospodinjstvo:

O ČIŠČENJU.

Kako se osvežijo in čistijo preproge? Marsikateri gospodinjji gotovo ni znano, da osnažimo preproge zelo dobro z kislim zeljem. I. Na okraščeno preprogo natrosimo nekoliko odtisnjeno kvašeno zelje, ter z roko, ali močno krtačo drgnemo mesto pri mestu. Lahko se odrgne preprogo dvakrat. Kislina, ki je v kvašenem zelju osveži barve. Zelje pa sprejema prah.

II. V vrč damo raztok amonjaka in kisa. V njem namočimo cunjjo, ter z njo drgnemo okraščeno preprogo. Vedno, ko hočemo cunjjo znova namočiti v raztoku, jo moramo prej dobro izplakniti v mlačni vodi.

III. V zimi se polože preproge s pravo stranjo na trdi sneg, ter se po drugi strani dobro ctepejo.

Stlačena kozuhovina se osveži takole: Segrej jako fin pesek v pločnati ponvi, da bo vroč. Potem ga stresi po kozuhovini, katero izčesi z železnim glavnikom. Kozuhovino nato stepi narobe, da odpade pesek. Ako enkratno tako ravnanje ne zadošča, ga ponovi še enkrat ali dvakrat.

Peresa za klobuke pobarvaš rožnato: Zmešaj dve žlici anilina s štirimi litri vroče vode; skuhaj to tekočino in deni vanjo oprana, še vlažna peresa tako dolgo, da se jih prime barva. Potem jih izplahni in mahaj ž njimi po zraku, dokler se ne posuše. Skodraš jih nad ogljeno žerjavico, na katero stresi nekoliko sladkorja ali soli. — Prav tako pobarvaš lahko peresa modro, temnozeleno ali še drugače s primerno barvo.

Rijasti madeži. Da odstraniš rijaste madeže, jih pokapaj z limonovim sokom ter položi pod madeže in na madeže po kosec platna. Potem potegni z vročim železom preko madežev, ki preidejo vsled delovanja limonove kisline in gorkote na obe platneni krpici. Ponavljaj to ravnanje tako dolgo, dokler ne izgine rijasti madež docela. Pazi pa, da polagaš na madež vedno čiste krpice platna, da ne spraviš rije še na druga mesta. Končno izperi dotično perilo še v gorki milnici, da odpraviš limonov madež.

Sladkorne madeže odstraniš iz volnenega blaga ali iz svile na sledeči način: Pomoči malo platneno krpico v destilirano vodo in podrgni ž njo madež. Destilirano vodo dobiš s tem, da ujameš paro, ki uhaja iz posode vrele vode.

Liči.

KUHINJA

Pečeni krompirjevi svalki. 1 kg krompirja, 15 dkg moke, 2 jajci, 12 dkg drobtin, mast, sol.

Napravi iz v oblicah kuhanega olupljenega in pretlačenega krompirja, moke, soli in jajca na deski testo, ki ga dobro zgneti; Iz tega naredi debelo klobaso, kate-

ro ureži na svalke, jih povaljaj v moki, jajcih in drobtinah, ter jih speci v vroči masti.

Kvašeni rogeljčki z svinjino. 18 dkg sur. masla, 25 dkg moke, sol, 3 dkg kvasa, $\frac{1}{10}$ l mleka, $\frac{1}{4}$ kg svinjskega mesa, 1 beljak; sur. maslo in moka za ploščo.

Razdrobi na deski sur. maslo z moko, prideni prav malo soli, rumenjake in v mrzlem mleku razmotan kvas ter zgneti testo, zreži na četverkotnike, ter deni na vsako krpo seseklano, kuhano slanino. Zvij testo v lepe rogeljčke deni na namazano in potrošeno ploščo, ter pusti vshajati. Vshajane namaži z jajcem in speci v pečici.

Mlečna juha: 1 $\frac{1}{4}$ l mleka, sol, 2 rumenjaka, $\frac{1}{16}$ l mleka, 2 žemlji. Zavri mleko z nekoliko sladkorjem in soljo, ter mu primešaj nazadnje še v slanim mleku razžvrkljana rumenjaka. K juhi podajaj na rezine zrezane, pražene žemlje.

Liči.

Smešnice:

Preko ulice se s svojimi slabotnimi nogami preveda pijanec ter okorno zaleti v karabinerja.

Karab.: Kaj nimate zadosti prostora okoli sebe?

Pijanec: Nezamerite gospod! Jaz sem videl dva karabinerja in sem hotel spodobno po sredi obeh.

**

Olgi — ki je stopala ob mameci — se spodrsne in pade.

Mama: Zakaj se me pa ne držiš za krilo?

Olgica: Šaj še ne molem dlžati ža tvoje klilo, ko je tako klatko!

Uredniška listnica:

Solzana: Žal, neuporabljivo! Pošljite kaj drugega, toda brezimno zleze v koš.

Franica O.: Hvala, vendar v poslani obliki je bilo nemožno.

Nada Nevenovičeva: Oglasite se vnovič!

Micika: Članki so mi posebno dobrodošli.

Ne pišite s svinčnikom in ne na obeh straneh.

Kotarski: Pošiljatev pride v prihodnjem na vrsto in to le zato, ker ste pisali na obeh straneh. Javite mi po dopisnici, ime avtorja ali vsaj jezik, iz katerega ste prevedli črtico.

Isterski sotrudnik: Poezije je v Vaši duši še precej, toda Vi ji ne umete še podati onih svojstev, vsled katerih bi liki košček pristne umetnine razveseljevala Vaše rejake. Lahko piše kdo brez rim in je v njegovih stihih sama poezija: Vaši verzi imajo dobre rime pa so brez vsake poezije! Naj Vas to preveč ne zaboli, slične pesmi umemo „kovati“ vsi, dokler smo mladi. Pa ne zdvajajte in pošljite kaj drugega, hvaležna Vam ostanem že vsled dejstva, da hočete Jadranki pomagati in torej koristiti dobremu namenu!

JADRANKA IZHAJA V TRSTU 1. VSAKEGA MESECA. - IZDAJA JO SAMOSTOJEN IZOBRAŽEVALNI ŽENSKI KROŽEK. — LETNA NAROČNINA IZNAŠA 10 L, ZA JUGOSLAVIJO 60 K. — POSAMEZNA ŠTEVILKA STANE 80 STOTINK, V JUGOSLAVIJI 5 K. — UREDNIŠTVO IN UPRAVA JE V TRSTU, VIA SCORCOLA 492, I. — UREDNICA JE MARICA STEPANČIČEVA (GREGORIČ).

ZOBOTEHNIČNI AMBULATORIJ

ulica Sette Fontane št. 6, I. **TRST** ulica Sette Fontane št. 6, I.

Odpert vsak dan od 9-13 in od 15-19.

Izvršujejo se hitro in točno vsa dela z zlatom
kakor tudi zobnice s kavčukom.

— **Delo zjamčeno.** —

IVAN KERŽE

ima v lastni zalogi najraznovrstnejše

kuhinjske in druge hišne potrebščine

iz aluminija, steklovine, leša in emailirane prsti.

Trst, Trg sv. Ivana štev. 1.

K. SOSIČ - Trst-Rojan

Via di Roiano 2; poleg cerkve.

Priporoča svojo **manifakturno** trgovino cenj. občinstvu za obilen obisk.
Postrežba točna - cene najnižje.

Svoji k svojim!